

Károly Nóra

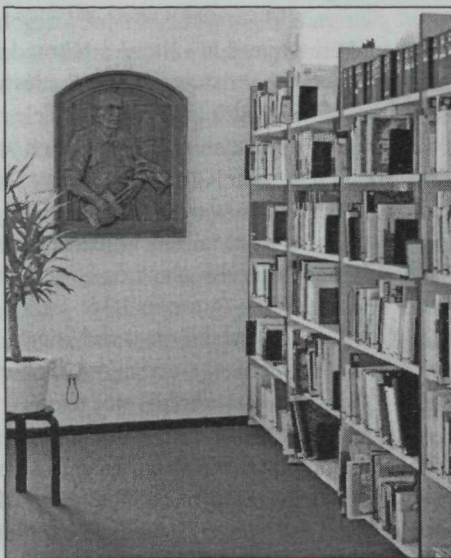
A MEGYEI KÖNYVTÁR HELYISMERETI GYŰJTEMÉNYE

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Verseghy Ferenc Könyvtár és Művelődési Intézet több különgyűjteménnyel is büszkélkedhet. Intézményünk legrégebbi és legnagyobb tematikusan különálló kollekcója a Helyismereti Gyűjtemény.

A megyei könyvtár gyűjtőköri szabályzata szerint a Helyismereti Gyűjteménybe tartozik minden olyan dokumentum, amely Szolnokra és Jász-Nagykun-Szolnok megye mai közigazgatási területére, illetve a történelmi Jász-Nagykun-Szolnok vármegye helységeire vonatkozó információkat tartalmazza. A helyi vonatkozású dokumentumok, melyek tartalmukban részben vagy egészben a megyével kapcsolatosak, valamint teljességre törekedve könyvtárunk beszerzi a helyi szerzők műveit és a helyi személyekről szóló irodalmat.

A közkönyvtárakban a helyismereti tevékenység kibontakozása az ötvenes évek közepén kezdődött. 1952-ben megszervezett megyei könyvtárak egy évvel később megszületett központi szabályzata az intézmények feladatául szabta a megyére vonatkozó irodalom gyűjtését, feltárását és szolgáltatását.¹ Az 1964. évi miniszteri utasítás már meghatározta a gyűjtendő dokumentumok körét: „*a megye területén [...] megjelent, továbbá a megyére vonatkozó kiadványokat, ideértve a folyóiratokat és egyéb sajtótermékeket (metszeteket, térképeket, aprónyomatványokat stb.) is.*”² A jelenleg hatályban lévő, a rendszerváltás után született, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény is megerősíti a megyei könyvtárak helyismereti információ- és dokumentumgyűjtésben betöltött szerepét.³

Szintén az 1960-as években született az a jogszabály, amely a kötelezpéldány-szolgáltatás rendszerébe bevonta a megyei könyvtárakat is. Ennek a rendeletnek az utolsó módosítása 1998-ban történt, amely mai napig előírja, hogy a megye területén kiadott, elő-

*Helyismereti gyűjtemény
a megyei könyvtárban*

1 A magyarországi könyvtárak működési szabályzata. 865–43–166/1953. In: Népművelődési Közlöny 1953. dec. 20. 22–23. sz. p. 167.

2 A művelődésügyi igazgatás kézikönyve. 2. köt. Budapest, 1970. 103. p.

3 CLX. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. In: Magyar Közlöny 1997. 112. sz. 8391. p.

A MEGYEI KÖNYVTÁR HELYISMERETI GYŰJTEMÉNYE

állított dokumentum archiválásra és bibliográfiai számbavétel céljára a nyomdáknek ingyenesen és kötelezően szolgáltatniuk kell a megyei könyvtár részére.⁴

A jogszabályok, valamint a Könyvtártudományi és Módszertani Központ gyűjtést és feltárást segítő módszertani segédanyagainak köszönhetően a megyei könyvtárakban fellendült a helyismereti tevékenység. A kurrens feldolgozása mellett a hiányzó dokumentumok pótlásához is hozzáfogtak a könyvtárosok. Az Országos Széchenyi Könyvtárban megtalálható helyi folyóiratok, például mikrofilmen kerültek a megyei könyvtárak gyűjteményébe és használóik kezébe. A kötelezpéldány-szolgáltatás mellett a különgyűjtemény gyarapításának egy másik, a hagyományos gyakorlattól (vásárlás, ajándék) érdekesebb módja az árveréseken történő antikvár vásárlás, ahol az értékes 19. és 20. századi képeslapok és könyvek beszerzésére van lehetősége az intézményünknek.

A megyei könyvtár Helyismereti Gyűjteménye napjainkban kutatók számára is jól használható helytörténeti szakkönyvtárnak tekinthető, ahol a község- és városmonográfiák, helytörténeti összefoglalások, tájféldrাজzi művek, statisztikai adattárak, iskolai értesítők, üzemtörténetek, beszámoló jelentések, idegenforgalmi kiadványok mellett kiállítási katalógusok, fotóalbumok és helyi szépirodalmi művek is megtalálhatók.)

A megyei könyvtár 1954-ben vette fel Verseghy Ferenc, szolnoki születésű költő-nyelvtudós nevét. Az elmúlt közel 60 év alatt a helyismereti állományrészen belül kialakult egy önálló Verseghy-gyűjtemény.

A megyei könyvtár elődjének, a szolnoki Könyvtár és Múzeum Egyesület 1937-ben készített katalógusában már több Verseghy-mű megtalálható volt. Szépirodalmi és nyelvészeti alkotásai ott sorakoztak a gyűjtemény polcain, valamint a Sággy Ferenc és Császár Elemér-féle Verseghy-életrajzokat is kézbe vehették a szolnoki olvasók.⁵

A Verseghy életmű gyűjtése mellett több kiadvány is megjelent intézményünk gondozásában. Az 1972-ben a könyvtár névadójának emlékére útjára indított Verseghy Emlékülések tudományos tevékenysége is hozzájárult Verseghy Ferenc szellemisége iránt megnyilvánuló tisztelet fenntartásához. A megyei könyvtár gondozásában e nyelvészeti és irodalmi rendezvénysorozat előadásai szintén megjelentek könyv alakban In memoriam Verseghy Ferenc címmel. Ugyancsak 1972-ben szervezte meg Szurmay Ernő, a megyei könyvtár akkori igazgatója, azt a latin nyelvű munkacsoportot, amely 1987-ig folyamatosan fordította magyarrá Verseghy vallási, nyelvészeti és verstannal foglalkozó műveit.

A Helyismereti Gyűjtemény a könyvek és folyóiratok mellett, számos egyéb dokumentumtípust is magába foglal: aprónyomtatványok (pl. meghívók, plakátok, gyászejentések, politikai kiadványok, kereskedelmi szórólapok), lapkivágatok, fényképek, képeslapok, térképek és kéziratok stb. A képeket, aprónyomtatványokat, plakátokat, cikk-kivágatokat önfeltárási rendszerben tároljuk, a nyilvántartásban a könyvtáros segítségével lehet keresni.

Írott adathordozók mellett hangzó és filmes dokumentumok, valamint a technikai eszközök fejlődésével helyi vonatkozású kazetták, videók, CD-ék és DVD-ék is gazdagítják gyűjteményünket. Tovább növelik az állomány szakmaiságát az itt található helyi vonatkozású pályamunkák, szakdolgozatok és doktori értekezések nagy száma.

4 A Kormány 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelete a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról. A jogszabály internetes forrása: http://www.oszk.hu/hun/helyi/koteles/koteles_jogszab_hu.htm

5 Szolnok m. város közkönyvtárának jegyzéke. Szolnok : [Szolnoki Könyvtár- és Múzeumegyesület], 1937.

A helyismereti állományrész nemcsak a dokumentumok sokszínűségével tűnik ki, hanem a bibliográfiai feltárás mélységével is. A tanulmánykötetek és évkönyvek cikkei analitikusan is leírásra kerülnek a könyvtár katalógusában. A helyismereti kutatókat tovább segíti a könyvtárosok sajtófigyelése is. Az adatgyűjtés nemcsak a helyi időszaki kiadványok, hanem a könyvtárban megtalálható közel 200 féle országos újság és szaklap figyelésén alapszik. A könyvtárosok kicédulázzák a megyékre vonatkozó cikkeket és a megyei szerzők írásait. A cikkanalitikák ezután bekerülnek a könyvtár elektronikus katalógusába. Az adatbázis a friss sajtó mellett a retrospektív anyag folyamatos feltöltésével is gyarapszik. Így módon az olvasó a katalógusban egy témával kapcsolatban könyvektől, az újságcikkeken át a képeslapig mindent megtalál. A könyvtári adatbázisban, mely az Interneten keresztül távoli felhasználók számára is elérhetővé teszi állományunkat⁶, lehetőség van helyismereti tárgyszó, szerző, valamint a műben szereplő személy vagy testületi név és földrajzi hely alapján keresni.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Könyvtár az 1990-es évek első éveiben kezdte meg a számítástechnikai eszközök alkalmazását, elsősorban a helyismereti feltárás és szolgáltatás területén. Saját adatbázisokat készített a helyi alkotók, illetve a nevezetes épületek, szobrok és emlékművek számbavételére. A könyvtár első teljes szövegű adatbázisa pedig a megyei napilap cikkeihez ad hozzáférést 1997 óta.⁷

Az elektronikus dokumentumok és az Internet megjelenése a helyismereti könyvtári munkában is változást hozott. Mivel a helyismereti gyűjtemény fokozottan védett állomány, ezért csak helyben használható, így a digitalizálás segítségével a könyvtár nemcsak szolgáltatni tudja a helyismereti információkat, de az eredeti – és sok esetben egyedi – dokumentumok épségét is megóvjá. Pályázatok segítségével korszerű technikai háttér kiépítésével lehetőség nyílt könyvek, mikrofilmek és képeslapok digitalizálására. A megyei könyvtár digitális képeslaptára az Interneten is megtekinthető.⁸

A megyei könyvtár internetes oldalán⁹ a kezdetektől törekszik a helyismereti információk szolgáltatására. Az online könyvtári katalógus mellett, a Magyar Elektronikus Könyvtár mintájára, 1999-ben megalapította meg intézményünk a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Elektronikus Könyvtárat.¹⁰ Távoli felhasználók itt teljes szöveggel találhatnak helyismereti műveket. Így könnyítve meg például szülőhelyüktől messze került személyeknek a családfakutatást. Hasonló szolgáltatás a Digitális Hírlap-és Folyóíratár, ahol a megyei települések sajtója érhető el elektronikus formában.¹¹ A Helyismereti Gyűjtemény közel 6 évtizedes gyűjtőmunkájának anyagából folyamatosan készülnek tematikus online összeállítások. A megye 1848-49-es, 2. világháborús és 1956-os forradalmi eseményeinek, valamint zene-történeti örökségének állítottak emléket honlapunkon a könyvtár munkatársai.¹² Részletes ismertető készült az intézmény névadója, Verseghy Ferenc tiszteletére is.¹³ A megyei könyv-

8 Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Képeslaptár URL-címe: <http://kepeslaptar.vfmk.hu>

9 Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Verseghy Ferenc Könyvtár és Művelődési Intézet honlapjának URL-címe: <http://www.vfmk.hu>

10 Takáts Béla: A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Elektronikus Könyvtár. In: Szolnoki Tudományos Közlemények IV. Szolnok, 2000. 128–130. p.; Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Elektronikus Könyvtár URL-címe: <http://vfeke.vfmk.hu>

11 Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Digitális Hírlap-és Folyóíratár URL-címe: <http://www.vfmk.hu/hirlaptar>

12 Az internetes szolgáltatások URL-címe: <http://www.vfmk.hu/0109>

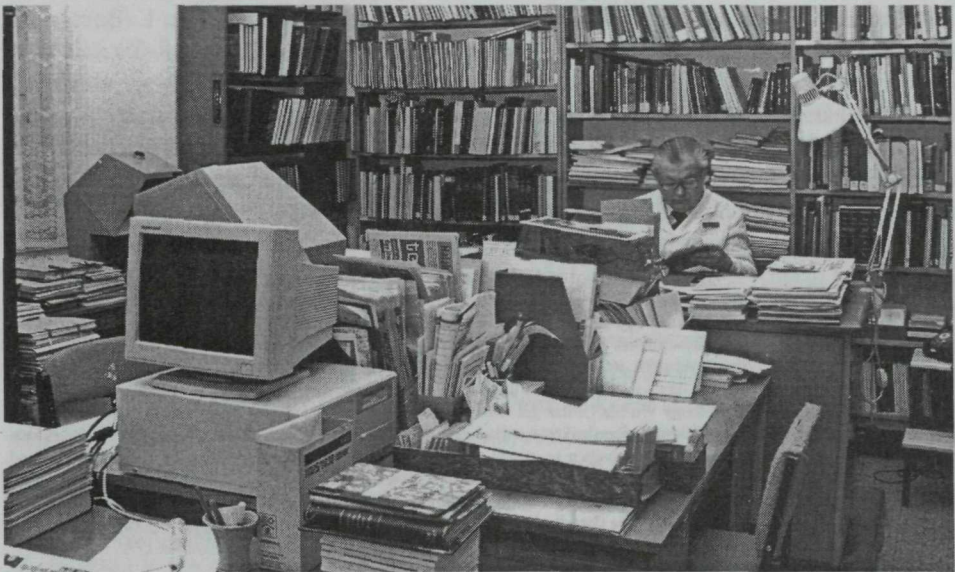
13 Verseghy Ferenc emlékololdal URL-címe: <http://archiv.vfmk.hu/verseghy/>

tár további tervei között szerepel egy megyei wikipédia internetes portál létrehozása és helyismereti tartalmakkal való folyamatos bővítése.

Részlegünk a helyismeret iránt érdeklődő olvasók és kutatók tájékoztatása mellett szívesen lát vendégül iskolai csoportokat és szakköröket. Munkatársaink 2007 óta rendszeresen tartanak rendhagyó helyismereti foglalkozásokat jeles helytörténeti évfordulók alkalmával. A vetítéssel és dokumentumok bemutatásával színesített órákkal intézményünk a fiatalokat kívánja segíteni szűkebb hazánk történelmének és művészetének megismerésében.¹⁴

A Helyismereti Gyűjtemény használói elsősorban helytörténeti kutatók, egyetemi és főiskolai hallgatók, illetve középiskolai tanulók. Iskolai feladatok mellett többen keresik fel a könyvtárat családtörténeti kutatással kapcsolatosan is. Helytörténettel összefüggő kérdések mellett, a Szolnoki Főiskola szakképzéséhez igazodva, növekszik az idegenforgalommal és a kulturális élettel kapcsolatos kérdések aránya.

A megyei könyvtár 1997-ben átadott önálló épületében, a 2. emeleten várja a Helyismereti Gyűjtemény elkülönített állományrésze a honismeret és megyénk gazdag kulturális öröksége iránt érdeklődőket.

Feldolgozás a Helyismereti Gyűjteményben – Szolnok, 2011

- 14 Károly Nóra: A Verseghy Ferenc születésének 250. évfordulójára rendezett emlékünnepekről. In: Kaptár 2007. 2. sz. 4. p.; A szolgáltatás ismertetője a könyvtár honlapján: <http://www.vfmk.hu/0111/20091123>
- 15 Gáncsné Nagy Erzsébet: Használói igényfelmérés a helyismereti gyűjteményekben. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros 2007. 9. sz. 51–56. p.